

Received / Geliş
04.05.2017

Article History
Accepted / Kabul
08.05.2017

Available Online / Yayınlanma
15.06.2017

LANGUAGE AND INTENTIONALITY FROM THE POINT of SOCIAL ONTOLOGY

SOSYAL ONTOLOJİ AÇISINDAN DİL ve YÖNELİMSELLİK

Abdulhan ÜNLÜSOY¹

Abstract

There are social consensus and reconciliation at the basis of social institutions. Social consensus and reconciliation actualize at the center of language and intentionality. Language in terms of social doesn't just classify and describe what is institutional. Language, in essence, creates institutional reality by itself, resumes and maintains. In short, social reality is realized in linguistic and symbolic style. Another important aspect of social reality is that there is collective intentionality on the basis of every kind of social phenomena. Phenomenas which are qualified as social practice and social interaction are phenomenas that there are intentional behavior forms on their basis. The main idea of this work is that institutional structures, intentionality and language are built by a corporate power that they have. The term social ontology, in fact, includes studies intended to explain the nature of social reality starting from a mind-based idea in the context of language and its relation to it. What is the role of intentionality in the context of language and its relation to the creation of social reality? This study is intended to partially analyze this and similar questions.

Keywords: Philosophy, Philosophy of Language, Social Ontology, Language, Intentionality.

Özet

Sosyal kurumların temelinde sosyal uzlaş ve toplumsal mutabakat vardır. Toplumsal uzlaş ve mutabakat ise dil ve yönelim merkezli gerçekleşir. Sosyal anlamda dil, sadece kurumsal yapıyı tasnif ve tasvir etmez. Dil, esasında, kurumsal realiteyi bizzat yaratır, onu devam ettirir ve muhafaza eder. Kısacası sosyal realite, lencüistik ve sembolik tarzda gerçekleştirilir. Sosyal realiteyle ilgili diğer önemli bir husus ta her türden sosyal olgunun temelinde, kolektif yönelimselliğin oluşudur. Sosyal pratik ve sosyal etkileşim diye nitelenen olgular, temelinde yönelimsel davranış şekillerinin olduğu olgulardır. Bu çalışmadaki ana düşünce, kurumsal yapıların, yönelimselliğin ve dilin sahip olduğu kurumsal bir güç tarafından inşa edildiğidir. Sosyal ontoloji terimi, aslında, dil ve onunla ilgisi bağlamında zihin temelli görüşlerden yola çıkarak sosyal gerçekliğin doğasını açıklamaya yönelik çalışmaları içerir. Acaba sosyal gerçekliğin yaratılmasında dil ve onunla ilgisi bağlamında yönelimselliğin rolü nedir? Bu çalışma bu ve benzeri soruları kısmen analiz etmeye yönelik bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Dil Felsefesi, Sosyal Ontoloji, Dil, Yönelimsellik.

¹ Dr. Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, abdulhanunlusoy@gmail.com

GİRİŞ

Sosyal ontoloji terimi ilk defa 1910 yılında Edmund Husserl tarafından “*Soziale Ontologie und Deskriptive Soziologie*” adlı yazısında kullanılmıştır (Andina, 2016, s. 27). Modern sosyal ontolojinin başlangıcını, şu soruyla belirlemek mümkündür: Sosyal olgular diye nitelediğimiz olguların temelinde ne vardır? Acaba sosyal olgular, doğal olgulara (natural object) indirgenebilir mi? Bu sorunun cevabı tartışmalı gibi gözükmektedir. Şöyle ki, sosyal olguların, doğaya ya da doğal olgulara indirgenmesi mümkün olmayan, onlardan farklı yapı ve özelliklere sahip olduğu görülmektedir (Krijnen, 2015, s. 35). Dolayısıyla bu sorunun cevabıyla ilgili olmakla birlikte sosyal ontolojinin iki ön kabule sahip olduğu söylenilebilir. Bunlardan ilki sosyal realitenin doğal gerçeklik temelli olmasıdır. İkincisi ise sosyal olguların tipik ve ayırt edici özelliklerinin bağıntı (relation) ilişkisinden kaynaklanıyor olmasıdır. Birinci ön kabul sosyal realitenin doğal realiteye bağımlı, doğal realite temelli olduğunu imlerken ikinci ön kabul nerede bir sosyal olgu, edim ve duygu varsa orada bir başka sosyal olgu, edim ve duygunun olması gerektiğidir (Andina, 2016, s. 44). Dolayısıyla sosyal olgular, bahsi geçen bir ilişkiler ağı içinde toplumsal olarak gerçekleşen, temeli sosyal olmayan doğal olgulara bağlı olgu gruplarıdır. Bu anlamda sosyal ontoloji, varlığın genel bir ontolojisini ya da teorisini vermez. Daha çok sosyal ontoloji, kısmî bir ontolojinin adıdır. Sosyal ontoloji, realitenin ya da olguların özel-spesifik bir ontolojisi ile ilgilidir (Krijnen, 2015, s. 71).

Sosyal ontoloji, özellikle günümüzde, felsefî bir problem alanı olarak belirgin hale gelmiştir. 17.yy insanı, evreni anlamaya çalışırken, evrenin iki temel yapı taşından meydana geldiğini kabul etti. Bu iki temel unsur, fizik ve biyolojik unsurlardan meydana geliyordu. Bu kabul, beraberinde şu problemi getirdi. Acaba bu iki unsur, aralarındaki kategorik farka rağmen, birbirleriyle nasıl uzlaşıyorlardı? Sonuç olarak fiziksel olgularla sosyal olguların nasıl uzlaştığı ya da uzlaştırılacağı, bir problem olarak kabul edilmeliydi. Zira insan, sosyal ve kurumsal gerçekliğin ön plana çıktığı bir yaşam sergilemekteydi. İnsani alanda sosyal gerçekliğin varlığı kadar, fiziksel olguların varlığı da reddedilemez bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Bu noktada sorulması gereken soru şudur: Biz akıl, dil, özgür irade, etik ve estetiği yani tamamen insani alana has bu konuları, doğal olgularla ya da bu alandan hareketle birbirleriyle nasıl uzlaştıracacağız? (Searle, *Social Ontology*, 2007, s. 11). Kısacası evreni meydana getiren fiziksel unsurlarla; insani, sosyal hayatın kaynağı olan zihni bir dünyanın, temeli biyolojik olan fiziksel unsurlarla nasıl uzlaşacağı probleminin çözümü, sosyal realitenin ayrırcı özelliklerinin incelenmesiyle mümkündür. Dolayısıyla sosyal realiteyle ilgili bazı belirlemelere gidilmesi gerekir.

TOPLUMSAL REALİTENİN OLUŞUMUNDA DİLİN ÖNEMİ

Her şeyden önce insani toplumsal alana ait olgular, naturalistik yani biyolojik yöne sahip olduğu kadar mantıksal (logical) yöne de sahiptir. Klasik bir söylemle düşünmek, tıpkı sindirmek gibi doğal (natural) bir olaydır (Searle, *Making The Social Life*, 2010, s. 43). Bunun bir sonucu olarak bütün bir insani toplumsal olgular anlamındaki bütün bir insani kurumsal realite, mantıksal-dilsel bir etkinlik (logico-linguistic operation) tarafından yaratılır. Ve bu etkinliğin ne olduğunun analizi mümkündür. İnsan toplumlarındaki çeşitlilik ve karmaşıklık, bu mantıksal-dilsel etkinliğin sürekli ve değişik biçimlerdeki tekrarlarıyla varlık kazanırlar. Dolayısıyla sosyal kurumsal realiteler, ortak yapılarla dayanırlar. Bu açıdan insani toplumsal kurumlar, tekrar tekrar şekillenirler (Searle, *Making The Social Life*, 2010, s. 201-202). Genel itibarıyla kurumsal olguların şu şekilde sınıflandırılması yanlış olmaz:

- 1) Salt dilsel (lengüistik) olanlar ve olmayanlar.
- 2) Doğal ve yapay olanlar.

- 3) Kutsal ve seküler olanlar.
- 4) Toplumsal kurumlar tarafından otorite ya da güç temelli yetkilendirilerek ya da buna bağlı olarak belgelendirilerek ortaya çıkanlar (Searle, *Social Ontology*, 2007, s. 24).

Geneli itibariyle kurumsal yapılar, kolektif kabul-onaylama (recognition) şekillerindeki tipik kolektif yönelim konularıdır. Sonuç olarak kolektif kabuller ya da onaylamalar, statü işlevi yükleme ve onu muhafaza etmekten oluşur. Statü işlevleri ise dilsel ilanların mantıksal formlarına sahip temsil tipleri tarafından yaratılır ve muhafaza edilirler. Bu işlevler, kolektif kabul ve onaylamalar tarafından sadece performe edilirler (Searle, *Making The Social Life*, 2010, s. 132).

Sosyal ontolojiyi özetleyen ve sosyal realitelerin kurucu kuralları olarak alınması gerekirse, statü işlevi yükleme ediminin formal şekli olan “*x, c durumunda, y sayılır*” şeklinde ifade edebileceğimiz kurucu kural formülüdür. Bu kurucu kural, bütün insanî sosyal kurumların ve mümkün sosyal kurumların kuruluşları için temel yapıdır. Bu formül, aslında bize şunu ifade eder: Sosyal kurumların temelinde, sosyal uzlaşım ve toplumsal bir mutabakat vardır. Bunların temelinde ise dil ve yönelimsellik vardır. Bu formül bütün bir sosyal realitenin kuruluşunda temel öğedir (Msimang, 2014, s. 176-177). Bahsi geçen statü işlevi yükleme formülü, aslında son derece kullanışlı bir formüldür. Hayvan davranışlarından en üst antropolojik seviyelere kadar birçok sosyal olgunun açıklanması konusunda oldukça elverişlidir (Msimang, 2014, s. 191). Sosyal alanda statü işlevi yükleme yapısına benzer bir başka temel kurucu sosyal yapı ise “*count as*” (...olarak farzetmek-...olarak kabul etmek) yapısıdır. Bu yapı, toplumsal kurumların varlığında temel bir noktadır. Bu yapı, statü işlevinin varlığı kadar sosyal bir fenomendir. Aynı zamanda bu yapı, farklı kurumsal türler boyunca tekrar tekrar yinelenerek yayılır. Kurumsal olgular oldukça büyük kompleks ve holistik bir yapının tipik parçalarıdır. İntansiyonel durumlar büyük ve kompleks yapıların birer parçaları olarak alınmalıdır (Searle, *Social Ontology*, 2007, s. 15). Dolayısıyla bu büyük ve kompleks yapılar, bahsi geçen bu iki kurucu kural sayesinde kurulur. Bu formüllerin tekrar tekrar uygulanmasıyla yeni, farklı ve başka toplumsal olgular varlık kazanırlar.

Sosyal ontolojinin toplumsal anlamda deontik bir yönü vardır. Sosyal ontolojinin sahip olduğu bu deontik gücün yaratılmasında, kolektif yönelimselliğin etkin karakterinin önemli bir rolü vardır. Deontik güce, canlılar arasında sadece insanlarda rastlanır. Çünkü dile sahip tek canlı, insandır. Böyle bir güç ancak dil sayesinde meydana getirilir. Burada şu da önemlidir: Dil, sadece kurumsal realiteyi tasnif edip tasvir etmez. Esasında dil, kurumsal realiteyi yaratarak onu devam ettirir ve onu muhafaza eder. Deontik gücün varlığı, bu gücün temsili olan şeylerin insanlar tarafından o şey olarak kabul edilmesi yoluyla gerçekleşir. Bu ise linguistik ve sembolik tarzda mümkündür. Siz dile sahip olur olmaz kaçınılmaz olarak deontik bir sistemin de sahibi olursunuz (Searle, *Social Ontology*, 2007, s. 16). Dolayısıyla toplumsal anlamda deontik gücün yaratılması, yönelimsellikte birlikte sembolizm türlerine özellikle dile sahip olmayı gerektirir.

Bütün bir sosyal realitenin; kokteyl partilerinden para olgusuna, oradan futbol oyunlarına kadar, *özne* merkezli olduğunu söylemek yanlış olmaz. Özneyi merkeze almak, öznenin psikolojik subjektifliğini ya da gözlemciye göreliğini-gözlemciye bağımlılığını kabul etmek anlamına gelir. Ancak, genel olarak gözlemciye görelik, gerçek olmayan durumları ya da epistemik subjektifliği ya da daha aşağı ontolojik ve epistemik statüleri imler. Aslında gerçek, bunun zıddıdır. Elimdeki kâğıt parçasının 20 dolar olduğu, objektif bir gerçekliktir. Fakat bu kâğıt parçasının 20 dolarlık bir değere sahip olması, tamamıyla bizim gibi bir insan topluluğunun onu öyle kabul etmesiyle mümkündür. Gözlemciye bağımlılık, epistemik bir subjektifliği imlemez. O daha çok

ontolojik subjektifliği imler. Fakat ontolojik subjektiflik, zorunlu olarak modern anlamdaki subjektifliği gerektirmez. Gözlemciye bağımlılık, bazı düşünürler tarafından ontolojik ve epistemolojik statüleri bakımından keyfilik, subjektiflik ve realiteye aykırı olarak algılansa da durum sosyal ontoloji bağlamında böyle değildir. Elimde tuttuğum bir kâğıt parçasının 20 dolarlık bir değer ifade etmesi, gözlemciye dayalı bir durum, kolektif intansiyonel bir durumdur. Bu anlamda subjektiftir. Fakat toplumsal planda, ekonomi bağlamında hiçbir insanın itirazı olmayan para kurumu, objektif bir olgu haline gelebilir (Searle, *Social Ontology*, 2007, s. 13-14).

Kolektif yönelim, bir yönelimsellik tipidir. Toplum dediğimiz olgu, kolektif yönelimsellik tarafından gerçekleştirilir. Yönelimsellik, zihinsel bir durumdur. Fakat bütün zihinsel durumların yönelimsel olduğunu söylemek yanlıştır. Öfke ve sinirlilik durumu, belirli bir zihinsel içeriğe sahip olmaları bağlamında zihni durumlardır. Fakat ben hiç bir şey hakkında ya da hiçbir şeyle ilişkili-İlgili olmaksızın da öfke ya da sinirlilik halinde olabilirim. Dolayısıyla yönelimsel durumlardaki bilinçlilik (conscious) ve bilinçsizlik (unconscious) arasındaki mantıksal tip farkı, yönelimsel durumlarda göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur.

Yukarıda söylenenlerle ilgili olarak bütün yönelimsel durumların iki bileşenin olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki yönelimsel durumun önermesel içeriğidir. Diğer ise yönelimsel durumun bilinçli ya da bilinçsiz olmaklık açısından yönelimsel tipidir. “Yağmurun yağmasını istiyorum” önermesinde, bu önermesel içerik, farklı yönelimsel kiplerin konusu olabilir. Şöyle ki, bu önerme içeriğinin sahibi, yağmurun yağmasını isteye de bilir uma da bilir. Yani içerik aynı olmasına rağmen kip farkı olabilir (Searle, *Making The Social Life*, 2010, s. 25-26-27). Bireysel yönelimsellik, kolektif yönelimselliğin türetildiği yerdir. Bireysel yönelimsellik, kolektif yönelimselliğin bir parçası olmaklık bakımından onu etkiler. Bu bağlamda sosyal ontolojide, kolektif yönelimselliğin olmadığını savunan yazarlar olmuştur. Kolektif intansiyonel durumlar, bireysel yönelimselliğin toplamından başka bir şey değildir. Ancak kolektif yönelimsellik realitesi, ilkseldir (primitive) ve hiçbir temel sosyal olguya indirgenemez. Bunun diğer bir anlamı şudur: Her sosyal realitedeki her bir sosyal olgunun temelinde, doğal kolektif davranış ve özellikle de kolektif yönelimsel davranış vardır. Çünkü sosyal pratiklerin ve her türden sosyal etkileşimin temelinde, kolektif yönelimsel davranış şekilleri vardır (Msimang, 2014, s. 181).

Kolektif yönelimsellikte ortak bir amaçtan çok ortak bir tutum, bireyler arasında paylaşılır. Kolektif yönelimsellik, hem hayvan hem de insan varlıklarına ait bir durum olarak temel ve indirgenemez psikolojik bir olgudur (Searle, *Social Ontology*, 2007, s. 13). Kurumsal yapılar, kolektif kabul şekilleri olarak tipik kolektif yönelimsel durumlardır. Kolektif kabul dediğimiz durum, statü işlevi yüklemenin ve bu işlevleri muhafaza edip aktarmanın bir sonucu olarak meydana gelir. Statü işlevi yüklemeleri, ilanlar olarak niteleyebileceğimiz dilsel ifadelerin mantıksal formlarına sahip temsil tipleri tarafından yaratılır ve muhafaza edilir. Bu işlevler, kolektif kabul tipleri tarafından sadece performe edilirler (Searle, *Making The Social Life*, 2010, s. 132). Bahsi geçen bu husus, yönelimselliğin ve dilin kurumsal yapıların kurulmasındaki önemini göstermesi açısından önemlidir.

Kurumsal yapılar, yönelimselliğin ve dilin sahip olduğu kurumsal bir güç sayesinde inşa edilir. Kurumsal güç olmadan kurumsal yapıların kurulması da olmaz. Kurumsal gücün sınırları, deontolojinin de sınırlarıdır. Deontik güç, varlığı, insanlar tarafından öyle kabul edilip tanınmış güçlerdir. Biz bazen deontik güçleri fiziksel güçlerle, örneğin suç durumlarında uygulanan ceza yaptırımlarında olduğu gibi geri götürebiliriz. Ancak polis ve kolluk güçleri gibi kurumsal yapıların temelinde de deontik sistemler vardır (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 43). Ludwig’e göre kolektif edim konusunda ve bu edimin felsefesi (phylosophy of collective action) alanında bazı problemler vardır.

Bunlardan ilki, kolektif yönelimsel edimin ontolojisinin ne olduğuyla ilgilidir. Böyle bir problemin çözümünün bireysel yönelimsellikte bulunması mümkündür. Bizim bireysellikten ve bireysel yönelimden hareket ettiğimiz doğrudur. Fakat bazı özel durumlarda, tipik olarak, bireyler bireyleri etkilerler. Bireylerin kendi yönelimlerini toplumsal amaçlar bağlamında şekillendirdikleri ve ona göre hareket ettikleri gözlenmektedir. Bu açıdan kolektif edimlerin ontolojisinin temelini bireysel yönelimden çıkarılması kısmen problemlidir. İkincisi kolektif yönelimsel edimin psikolojisiyle ilgilidir. Eğer biz, kolektif yönelimin temelini bireysel yönelimde ararsak, arzu ve inanç belki de yönelimin bizzat kendisi gibi psikolojik durumları kabul etmek zorunda kalırız. Fakat biz biliyoruz ki bilinçli mental durumların ya da eğilimlerin, bireysel yönelim olmaksızın olamayacağı ilkesinin kabulü açısından da bu durum sıkıntılıdır. Bu görüşler kolektif yönelimsellik açısından problemlidir. Çünkü kolektif yönelimin tek ve belirli bir zihne indirgenme durumu problemlidir. Bir başka durum da “Ben” yöneliminin “Biz” yönelimine temel olmasından dolayı, bizle ilgili olanın “Ben”e indirgenebilir olmasıdır. “Biz” dediğimiz toplumsal gurup, tek tek “Ben”lerin bir toplamıdır. O halde “Ben” yönelimi ile “Biz” yönelimi arasındaki fark nedir? (Ludwig, 2007, s. 50-51). Bütün bu anlatılanlar, kolektif edim ve bu edimin analizinde karşılaşılan problemlerden bir kaçıdır.

Sosyal ontoloji terimi, aslında, dil ve onunla ilgisi bağlamında zihin temelli görüşlerden yola çıkarak, sosyal gerçekliğin doğasını açıklamaya yönelik çalışmaları içerir. Bu çalışmalarda sosyal gerçekliğin doğası açıklanmaya çalışılırken, sosyal gerçekliğin yaratılmasında, dilin rolünün ne olduğunun sorgulanması gerekir. Acaba sosyal gerçekliğin yaratılmasında dilin rolü nedir? Bu soruya verilebilecek her hangi bir cevap, öyle ya da böyle sosyal gerçekliğin varlığıyla dilin varlığı arasında bir ilişki kurmak zorundadır. Dolayısıyla sosyal gerçekliğin varlığıyla dilin varlığı arasında zorunlu bir ilişki olduğunu kabul etmek gerekir. Sonuç olarak dil ile sosyal gerçekliğin ilgisi, zorunlu bir ilişkidir. Temel kabul şudur: Dil olmadan sosyal gerçeklik de olmaz. Kabaca sosyal realitenin yaratılmasında dilin rolü nedir sorusunun cevabı şudur: Sosyal realitenin bireyler tarafından sosyal realite olarak tanınmasında, bireyler arasında böyle kabul edilmesinde ve sosyal realite olarak bilinmesinde dilin rolü büyüktür. Dil sayesinde bireyler, spesifik formlarıyla birlikte sosyal realitenin deontik yapısını bilirler. Toplumsal anlamda, sosyal realiteyi gerçekleştiren temel deontik güçler, zorunlu olarak dil sistemi sayesinde sağlanır (Wilson, 2007, s.142). Deontik sosyal yönelimler ve insanın dilsel yönü hususunda daha da radikal olanı şudur: Bu alanlarda, dilin sadece önemli bir rolü yoktur. Aksine, sosyal alanda, literal anlamıyla dille oynanan deontik oyunlar vardır. Bizzat dil tarafından yaratılan, dil ile başlayıp dil ile biten sosyal olgular vardır (Wilson, 2007, s.144). Dil, bu noktada sosyal realitenin kurucu yönelimsel bir ögesi olarak alınmalıdır.

Geneli itibariyle dilin kökeni ile ilgili problemler, sahte problemler olarak kabul edile gelmiştir. Dilin kökenine dair araştırmaların spekülasyona dayalı varsayımsal araştırmalar olduğu söylenebilir. Bu araştırmalar, daha çok mitlere ve dinsel söylemlere dayanır. Dilin kökenine dair araştırmalarda ortak nokta olarak alınabilecek tek yön, dilin, evrimsel bir karakteri olduğudur. Günümüzdeki diller, belirli bir kökenin evrilmesi sonucu ortaya çıkmışlardır. Kısacası dilsel alanda kökene dair orijin analizleri spekülasyonun dışında bilimsel olarak yapılamaz. Ancak bu kökene ait problemlere ontolojik değil mantıksal olarak yaklaşılabilir. Dilin kökeni ile ilgili mantıksal bir analiz yapıldığında, prelüistik (dil öncesi) ve lengüistik (dilsel) dönem olarak adlandırabileceğimiz iki farklı dönem varsayabiliriz. Bu iki dönemin analizi, sosyal ontoloji açısından son derece önemlidir. Çünkü lengüistik dönem, sosyal kurum ve yapılarla birlikte, dilin etkin olduğu bir dönem olarak kabul edilir. Prelengüistik dönem ise dil ve onunla ilişkili olarak sosyal kurum ve yapıların henüz varlık kazanmadığı bir dönem olarak alınmalıdır. Dolayısıyla bu noktada sorulması

gereken şey, sosyal ontoloji açısından lengüistik ve prelengüistik dönemin farkının ne olduğudur. Dolayısıyla soru; prelengüistik dönemde olmayıp ta lengüistik dönemde olan ve sosyal ontolojiyi meydana getiren şeyin ne olduğunun sorgulanmasıdır. Sonuç olarak lengüistik ve prelengüistik dönemin dilsel ve sosyal ontoloji açısından farkı ve bu dönemlere ait önemli nitelikleri ortaya konulmalıdır.

Prelengüistik dönem, algısal bilinç ve yönelimsel edimlerin etkin olduğu bir dönem olarak alınabilir. Dolayısıyla bu dönemde mantıksal özellikler mevcuttur. Bu dönem algı, yönelim, inanç, arzu v.s. gibi yönelimsellik şekillerinin de olduğu bir dönemdir. Kısacası prelengüistik dönem, bahsi geçen özelliklerin sahibi olarak yönelimsel durumlara sahip olunan bir dönemdir. Yönelimsel durumlara sahip olmak, beraberinde, karşılama koşulları ve önermesel içerikle ilgili olan zihinsel temsil durumlarıyla olan bir ilişki durumunun varlığını zorunlu kılar. Dolayısıyla prelengüistik dönemin formel yönelimsel özellikleri, lengüistik dönemdeki gibi belirlenebilir. Bunun yapılabilmesi için önermesel içerik, karşılama koşulları, psikolojik mod ve uyma doğrultuları gibi bazı teknik kavramların analiz edilmesi gerekir (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 21-22).

Prelengüistik dönemdeki bilincin, dilsel bir oluşuma temel sağlayacak bazı temel özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Bu özellikleri yönelimsel bir biyolojik aparat olarak da isimlendirebileceğimiz zihnin sahip olduğu bazı kategoriler olarak belirlemek mümkündür. Bu kategorilerin geleneksel felsefenin Aristocu ve Kantçı anlamda kabul ettiği kategorilerle bir benzerliği vardır. Bunlar uzay, zaman, nedensellik, nitelik, nicelik, ilişki v.s. gibi kategorilerdir. Geleneksel felsefi kategoriler olarak da bilinen bu kategoriler, prelengüistik bilincin özelliğidir. Bu özellik, bütün prelengüistik canlılarda ilkel yönelimsel aparat olarak görülebilir. Ve bu kategoriler, dilin evriminde çok önemli kanıtların sahibi olarak görülebilir (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 23). Ama bizim asıl ilgilendiğimiz konu burada bu değildir.

Bu söylenenlerden şu sonuç çıkarılmalıdır: İnsan dili, yukarıda bahsi geçen prelengüistik kapasitelerin bir uzantısı olarak görülmelidir. Bu yapılırken çıkış noktamız, temel biyolojik yönelimsel formları dikkate alıp incelemek olmalıdır. Temel biyolojik yönelimsel formlar isteme, hatırlama, arzu, inanç v.s. gibi temel biyolojik insanî unsurlardır. Fakat sözedimleri ya da cümlenin anlamı dediğimiz şey, temel yönelimsellik formlarından daha fazla bir şeydir. Dilsel anlam, algı ve yönelimle ilgisi bakımından temel yönelimsellik formlarından farklı, onların bir uzantısı ya da onların gelişmiş bir hali olarak görülebilir. Dille ilgilenen filozofların bu noktaya dikkat etmeleri, dili meşrulaştırmalarının ilk yolu olarak görülebilir (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 16).

İnsanlar arasında dilin ilk fonksiyonu, diğer insanlarla iletişim kurmaktır. Dil, aslında, insanlar arası iletişim sayesinde oluşturulan araçlarla toplumsal bir mekanizm kurmanın yoludur. Buradaki iletişim, bilgisel alış-veriş anlamına gelir. Fakat sözü geçen “bilgi”, burada, tamamen modern düşüncedeki çok karmaşık ve tartışmalı tanımların uzağındaki bir anlamı ifade eder. Buradaki bilgi, insanlar arası yönelimsel durumları ifade eder. Çünkü yönelimsel durumlar, daima dünyayı ve dünyadaki olgu ve olgu durumlarını temsil ederler. Biz, yönelimsel durumlardaki iletişim sayesinde, tipik olarak dünya hakkındaki bir bilgi ile ilgiliyizdir. Örnek olarak “yağmurun yağdığı” yollu bana ait olan bir inancımı sizinle iletişim konusu yaparsam, bu önermenin bana ait inançların ötesindeki dünyaya dair bir durum olduğu ortaya çıkar. Dolayısıyla burada “bilgi” bağlamında havanın durumuna dair bilgisel bir durum söz konusudur (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 28-29). Burada yeri gelmişken dilsel açıdan bir “ifade” ile bir “temsil”in dilsel anlamdaki farkı dile getirilmelidir. Hem temsil hem de ifade durumlarında yönelim temelli bir durum söz konusudur. Ancak bir ifade her ne kadar yönelimsel olursa olsun, yönelimsel olarak performe edilse bile, lengüistik

olarak alınamaz. Gündelik dildeki ifadelerin karşılıkları olsa bile, onları, lengüistik bir sözce olarak alamayız. Onlar, sadece, zihinsel bir durum ifadesi olarak görülür. “Ah”, “of”, “vaw” gibi sözcükler, yönelimsel olarak açığa çıksalar bile, lengüistik olarak alınabilmeleri için, insanlar arası ortak, genel-geçer bir temsil durumunu ifade etmelidirler. Ayrıca bu gibi ifadelerin doğru-yanlış ayırımına dayanarak değil de psikolojik bağlamda değerlendirilmeleri gerekir (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 30).

Dilin mevzu bahis olduğu yerde uzlaşım sal anlam ile kullanımsal anlam arasında bir ayrım yapılmalıdır. Uzlaşım sal anlam, daha çok cümlelerin ya da kelimelerin sembolik anlamlarıdır. Daha çok temsil ve referans bağlamında ele alınır. Kullanımsal anlam ise, konuşucunun, bu sembolik cümle ve kelimeleri, yönelimsel olarak kullanmasıdır. Bu durum, insanî bilişsel kapasitelerimizin bir uzantısı olarak önemlidir. Dil açısından önemli bir nokta, dilin, uzlaşım sal yönünden hareketle, yönelimsel içeriği gerçekleştiren araçlar geliştirmektir. Dile ait karmaşık sözdizimsel araçların üretilmesi için, bu karmaşık sözdizimsel araçlarla birlikte kombine edilebilecek basit sözdizimsel araçlardan hareket etmek gerekir. Bu basit sözdizimsel araçların geliştirilmesi sayesinde, bütün bir yönelimsel durumları iletmede kullanılabilir kompleks sözdizimsel yapıların her birine ulaşılır (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 32-33). Dolayısıyla dilin, toplumsal anlamda özel bir role sahip olduğu söylenilebilir. Dil, toplumsal anlamda temel bir öğedir. Çünkü insan toplumu, dilsel bir topluluktur. Dil ile toplum arasındaki bağ, deontik bir bağdır. Deontoloji, çok çeşitli türdeki yükümlülük ve yüklenimlerle ilgilidir (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 17). Anlamın yönelimsel edimleri, karşılama koşulları bağlamında statü işlevi yüklem olarak alınır, bütün bu edimlerin zorunlu olarak deontoloji ile ilgili olması gerekir. Ayrıca bu yönelimsel edimler, toplumsal anlamdaki kabul edilmiş deontolojilere göre gerçekleşmek zorunda olan yönelimlerle ilgilidir. Dahası bu yönelimsel edimlerin, toplum tarafından uzlaşım sal olarak kabul edilen, belirli uzlaşım lara uygun bir şekilde performe edilme zorunluluğu vardır. Kısacası durum şudur: Eğer siz, temsil etme kapasitesine sahip olursanız, kendisi de tamamen temsil şekillerinden oluşan realiteyi de yaratma kapasitesine sahip olursunuz. Örnek olarak eğer siz, “*bu benim liderimdir*” ya da “*bu benim eşim*” veya “*bu benim evimdir*” gibi şeyler söylerseniz, siz, ifadeleriniz yoluyla bu şeyleri temsil etmenin ötesinde de bazı şeyler yapıyor ya da kurumsal olgular yaratıyorsunuz demektir. Örnek olarak verilen yukarıdaki ifadeler, yeni deontolojilerle birlikte, yeni durumlar yaratır. Bu ve benzeri ifadelerimizle biz, toplumsal anlamda ödevler, sorumluluklar, haklar ve yükümlülükler v.s. gibi toplumsal uzlaşım larla yeni durumlar yaratırız (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 40).

Bizim burada asıl ilgi alanımız, dilin, sosyal ve kurumsal yönüdür. Dilin, sosyal gerçekliği yaratmada, toplumsal kurumların kurucu ögesi olmasıdır. Kabaca dil, üç yönü itibariyle ele alınıp tanımlanır. Bunlar, bilindiği üzere, sesbilim (phonology), gramer ya da sözdizim (syntax) ve anlambilim (semantic)’dir. Bu üç öğeye edimbilim (pragmatic)’de eklenebilir. Gramer ya da sözdizim, üç prensibe göre semantiği kurar. Bunlar farklılık (discreteness), bileşimsellik (compositionality) ve genellik (generativity)’dir. Bunların ayrıntısına girmeden konumuzla ilgili olarak şu söylenebilir: Dilin, özellikle sosyal ve kurumsal yaratımlarla ilgili yönü, bileşimsellik (compositionality) yönüdür. Çünkü dilin bu yönü, hem sözdizimsel hem de anlam bilimsel yönün etkin olduğu bir yöndür. Sözdizimsel olarak cümle gibi karmaşık elementler, kelime ve ses gibi basit elementlerin üzerine, dilin kurallarının formasyonuna göre inşa edilirler. Semantik açıdan ise, cümlelerin söz dizimsel yapılarıyla birlikte, basit elementlerin ve öğelerin anlamı vasıtasıyla, bütün bir cümlelerin anlamı kurulur (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 17-18). Sosyal ve toplumsal olarak kabul edilmiş bir araç olan dil, onunla iletilmek istenen şeyi düzenli

ve uygun bir şekilde tekrar tekrar iletmeye uygun bir araç olmalıdır (Searle, *What is a Language*, 2007, s. 32). Dilin bu türden bir iletişime uygunluğunu sağlayan özelliği, dilin sosyal bir kurum olmasıyla ilgili olan yönleridir.

TOPLUMSAL VE DİLSEL DAVRANIŞIN TEMELİ OLARAK YÖNELİMSELLİK

Toplumsal alandaki ortaklaşmaların bir ürünü olan kolektivitelerin temelinde, o kolektif yapıyı oluşturan üyeler arasındaki bir etkileşim vardır. Kolektiviteler, üyeleri arasındaki karşılıklı bir iletişimin sonucudur. Bununla birlikte, etkileşimsel bir sistem olarak ele alınabilen kolektiviteleri meydana getiren bu etkileşim, yapısal olarak analiz edilebilir niteliktedir. En karmaşık toplumlardan tesadüfi bir karşılaşmanın ürünü olan en basit birlikteliklere kadar, bütün kolektif etkileşimlerin birçok unsuru vardır. Mesela bu etkileşimsel ilişki, ahlâki bir ilişki olabileceği gibi üyeleri arasında gerçekleşen bir güç ilişkisi bile olabilir. Konumuz bağlamında “*iletişimsel niyet*” diye de nitelendirebileceğimiz yönelim, kolektivitelerin bu çok çeşitli unsurlarından sadece bir tanesidir (Giddens, 2003, s. 157).

Kişiler arası iletişim, konuşan kişinin insiyatifinde gerçekleşen bir durumdur ya da süreçtir. Şuranın da altı çizilmelidir ki konuşan kişinin konuşurken sözcelediği sözcelem, o sözcelemi sözcülerken ki yönelimlerinin de taşıyıcısıdır. Aynı zamanda dilsel anlam denilen şey, bir sözcelemi dinleyen kişinin, o sözcelemi söyleyenin yani konuşucunun, sözcelemi sözcülerken ki yönelimlerini kavramasından başka bir şey değildir (Aysever, 2003, s. 40). Kısacası dilsel anlamı şu şekilde tarif etsek yanılmış olmayız: Konuşan kişinin, dilsel ya da dilsel olmayan bir araçla, zihnî bir içeriğini, yönelimini, dinleyen kişiye aktarmaya çalıştığı ileti. Belirli bir iletide bulunmak için dilsel bir aracın kullanılmasına ise anlatım denir. Dolayısıyla bir tümcenin anlamı ile anlamın dilsel bir araçla aktarımı olan anlatımın birbirinden ayrılması gerekir. Anlamla anlatım arasındaki ilişki, kişiler arası bir uzlaşım-uylaşım ilişkisidir. Bu ilişki, kullanılan dilin sözcükleri ve grameriyle, anlam ve kullanım bilgisiyyle belirlenen bir uyuşmanın ürünüdür. Ayrıca anlam ve dilsel anlatım arasındaki bu uyuşimsal ilişki, nedensel bir ilişki değil nedensiz bir ilişki olarak değerlendirilmelidir. Bu şu anlama gelir: Konuşan tarafından verilmek istenen iletinin başarılı bir biçimde gerçekleşmesi, konuşan kişinin bu uyuşimsal ilişkiyi bilip doğru bir biçimde kurmasına bağlıdır. İletişimdeki uyuşimsal ilişkilerden birinin yokluğu, iletişimin başarısız olmasını gerektirir.

İletişimin toplumsal yönü ve dünya ile olan ilişkisi, dilin zihinle ve zihinsel süreçlerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulmadan ele alınamaz. Bu konuyla ilgili hatta şu söylenilebilir: Genel felsefe dalları içerisinde dil felsefesine bir yer bulmak istersek eğer, dil felsefesi, zihin felsefesinin bir dalı olacaktır. Bunun sebebi dil felsefesinin, zihin, dil ve dünya arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklamaya çalışma gayretidir. Zihin, dil ve dünya arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklamadan ve dilsel öğelerin yönelimsel niyetliliğine başvuru yapmadan hiçbir dil teorisi tamam olmaz (Searle, *Zihnin Yeniden Keşfi*, 2004, s. 7).

Dilsel iletişimin mümkün kılınması açısından bakıldığında tek başlarına sözcükler, simge ve tümceler, dilsel iletişim birimleri olarak ele alınmalıdır. Bu dilsel iletişim birimleri, tek başlarına dilsel anlamın tamamını oluşturmada yetersizdir. Dilsel iletişim birimlerini oluşturan şey, her hangi bir dil ediminde bulunurken, kullanılan dil edimine yönelik bu edime bağlı olarak sözcük ya da tümce üretmek edimidir. Fakat bu tümce ya da bunları gösteren imgelerin bir ileti olabilmesinin şartı, onların belirli bir yönelim içerisinde bize benzeyen varlıklar tarafından üretiliyor olmasıdır. Kısacası burada söylenmeye çalışılan şey, her hangi bir dil ediminin belirli bir takım yönelimlerin taşıyıcısı olduğunu bilmektir. Yani anlamlı birim tek başına ne bir sözcük ne de bir tümcedir. Ancak anlamlı birim bu sözcük ya da tümcenin belirli bir anlamda, belirli bir bağlamda, belirli bir yönelimle sözcülenmesidir.

Sosyal bir fenomen olarak ele alınması mümkün olan dilin, dile dayanan yönelimsel formlarının varlığı, dilin sosyal bir olgu olmasından kaynaklanır. Daha açık bir biçimde söylenilmesi gerekirse, herhangi bir cümlelerin bir şeyi temsil ediyor olması, o cümlelerin özsel bir özelliği değil bizim zihnimizin yönelimselliğinden çıkarılıp cümleye atfedilen bir durumdur. Bu durum en bariz bir biçimde bir arzu durumunun bizzat kendisini değil de o arzuyu ifade eden, onu temsil eden arzu durumunun yüklenmiş olduğu bir sentaktik cümlelerin kullanıldığı durumda görülür. Buna göre dilin sosyal bir fenomen olmasının yanında yönelimsel formların taşıyıcısı olan yönelimsel özelliğinin de göz önünde bulundurulması gerekir (Searle, *Intentionality*, 1983, s. Viii).

Belirli bir sözcelemin anlamı, o sözcelemin ait olduğu dili kullananlarca meydana getirilmiş dil uzlaşımlarına bağlıdır. İnsanlar arası iletişim ve etkileşimin gerçekleştirilmesinde bir araç konumundaki cümlelere, sözcelemde bulunan tarafından yüklenen anlamlar, dilbilimsel anlamın ilk şekilleridir. Bunun böyle olmasının sebebi cümlelerin, sözcelemde buldukları anda konuşan kişilerin kastettiği anlamları taşıyabilecek imkânları sağlayacak şekilde işlev görebilme kapasitesine sahip olmasındandır. Sonuç itibarıyla, konuşan kişinin sözceleminin anlamı, konuşan kişinin onları sözcelerken kastettiği anlamdır diyebiliriz (Searle, *Zihin, Dil, Toplum*, 2006, s. 160).

İletişimsel edim, etik karakterli bir edimdir. Her konuşma, bir eylem olarak, beraberinde sorumluluğu getirir. İletişimin etik karakterinin irdelenmesi sonucu şu neticelere ulaşılır: İlki iletişimin bir eylem olduğudur. İkincisi iletişimde bulunurken iletişime katılan taraflar arası kurulacak karşılıklı bir yönelimsel durumun olması gerektiğidir. Üçüncüsü ise iletişimin toplumsal anlamda bireysel davranışları örnekleyebilecek, onları düzenleyebilecek kabul edilmiş geçerli kurallara sahip olması gereğidir (Ricoeur, 2000, s. 34). İletişimin sözü edilen özelliklerinden olan yönelimsel karakteri, dilsel anlamın kavranmasında merkezî role sahiptir.

Anlamın mantıki ve sentaktik yönü, yönelim ve bununla ilgisi bağlamında niyetlilikle ilgili bir durumdur. Buna göre dilsel anlamın sınırları, yönelimselliğin ve niyetliliğin de sınırlarıdır. Her bir dilde kullanılan her bir kelimenin, literal bir anlamı olduğu doğrudur. Bu kelimenin sahip olduğu bu literal anlam, o kelimenin bizzat kendisiyle ilgilidir. Çünkü o dilde konuşan bir kişi, belirli uyuşumlara bağlı olarak, o literal anlamı her dile getirmeye niyet ettiğinde, o literal anlamın sahibi olan bu kelimeye ihtiyaç duyar. Fakat bahsi geçen bu kelimenin, bu literal anlamından başka, o kelimeyi kullanan kişinin, o kelimeyi kullanırkenki yönelimsel niyetlerine bağlı olarak sahip olduğu literal anlamın dışındaki anlamlara sahip olması da söz konusudur. Bu durumu mümkün kılan şey, sözcelemi kullanan kişinin yönelimsel niyetinin, bu kelimeye yüklenilmesinden başka bir şey değildir (Kenny, 1994, s. 53). Literal anlama sahip bu kelime, sahip olduğu bu literal anlamın dışında, konuşucunun yönelimsel niyetini taşıyan bir kelime haline gelir (Searle, *Austin on Locutionary and Illocutionary Acts*, 1968, s. 407). Bir dildeki sözcükler ve o sözcüklerin bir araya gelerek oluşturduğu cümleler, ait oldukları dilin birer parçaları olarak anlamlara sahiptirler. Her hangi bir cümlelerin anlamı, o cümleyi meydana getiren sözcüklerin sahip oldukları anlamlarla ve o sözcüklerin cümledeki sentakslarına göre belirlenir. Fakat bütün bunlar tek başlarına bize anlamı vermezler. Bir cümleyi sözceleyen konuşucunun, cümleyi sözcelerken kastettiği şey de belirli şartlar altında gerçekleşen ve konuşucunun niyetine ait bir mesele olarak anlamın bir bileşenini oluşturur (Searle, *Zihin, Dil, Toplum*, 2006, s. 16)

Bütün bu söylenenlerden sonra şu tespitin yapılması zorunludur. Dilsel ifadeleri anlamlandırmada üç boyut vardır. Bunlardan ilki anlam (word meaning)'dir ve referansla ilgili bir durumdur. İkincisi kullanım (sentence meaning)'dir ve dilin dilsel

öğeleriyle ilgili bir durumdur. Üçüncüsü yönelim (utterer's meaning)'dir ve dili kullanan kişinin zihinsel durumlarıyla ilgili bir durumdur (Grice, 1991, s. 117-137). Dilsel ifadelerin anlamlandırılması hususundaki bu üç ögenin tamamı şöyle ya da böyle zihinsel süreçlerle ilgilidir. Dilsel ifadelerin anlamı, sonuç olarak, zihni bir faaliyet türü olan ve bireysel toplumsal yönü bulunan yönelimsellik durumlarıyla ilgili bir husustur. Yani şu söylenebilir ki yönelimselliğin taşıyıcısı, dilsel ifadelerdir.

Konuşan kişinin, konuşurken yaptığı şey, aslında yönelimlerini, belirli bir önermesel içeriğe yükleyerek dinleyene iletmeye çalışmaktır. Bu durumda sözcelemin bağlamı önemli ise de konuşan kişinin yönelimleri merkezi bir role sahiptir. Konuşan kişi cümlelerin literal anlamına, literal anlamın ötesindeki yönelimsel anlamları bile bile o dilin uyuşimsal semantiği çerçevesinde yüklemeye çalışır. Anamlı bir konuşma denen şeyin gerçekleşmesi böyle mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken şey, kullanılan tümceler bu durumu sağlayacak gerekli koşul ve kuralların varlığına sahip olmasıdır. Fakat dilsel anlamın bütünüyle yönelim kavramı içerisinde düşünülmüş açıklanmaya çalışılması mümkün değildir.

Her şeyden önce dilsel anlamın yönelim merkezli ele alınması, iletişim ediminin konuşan merkezli ele alınmasını gerektirir. İletişimin tarafları göz önüne alındığında iletişim, konuşan ve dinleyenin birlikte gerçekleştirdiği bir eylem olarak alınır. Bu anlayış, iletişimde, dinleyenin rolünün ikinci plana atılmasına neden olur. Dinleyen açısından durum hiç de sanıldığı gibi değildir. Konuşanın yönelimlerinin ötesindeki şeylerin dinleyen tarafından anlaşılması da olası bir durumdur. Dilsel anlamın yönelim ve konuşan merkezli ele alınması, iletişimin bütünlüğü açısından sorunludur. Tam da bu noktada Gadamer'in bakış açısına değinilmelidir. Ona göre yazarın niyeti ve metnin anlamının birbirinden ayrılması gerekir. Çünkü metnin anlamı, yazarın niyetini daima aşar. Ancak bu durumda şuranın altı çizilmelidir: Bahsi geçen olay, diyalogda değil yazınsal metinler için geçerlidir. Çünkü yazınsal metinlerde diyalogdan yani karşılıklı konuşmadan farklı olarak, ifadelerdeki bütün duygusal imaların doğrudan etkisi askıya alınır (Tatar, 1999, s. 46).

Aslında yönelim, dilsel anlam alanında semantik açıdan ele alınması gereken bir konudur. Yönelimsellik açısından dildeki her bir ifadenin bir anlamı vardır. Ve her bir cümle mantıksal bir değere sahiptir. Konuya referans açısından yaklaşırsa eğer referans, bir ad bir isimle ilgilidir. Anlamın ya da yönelimin sahibi cümlelerde, bu anlamdaki bir referans aranmaz. Cümleler, birden fazla anlamlı ögenin belirli bir yönelimsel içerik bağlamında bir araya gelmesiyle oluşur. Yargıların, önermelerin anlamsal yönelimsel bir değeri vardır. Dolayısıyla bu anlamda cümleler, referans merkezli incelenmez. Dili meydana getiren kelime, cümle ve cümle gruplarının kendilerinde bir anlamı yoktur. Bunlar, anlamlarını ve dilsel değerlerini zihin ve zihnin yönelimselliği sayesinde kazanırlar. Fakat anlam alanında yönelimselci yaklaşım, öznenin yönelimleri bağlamında metnin yorumundaki bir keyfiliği de beraberinde getirir (Tatar, 1999, s. 16). Bu gerekçeyle bu görüş eleştirilmiştir. Anlam alanında yönelimselci yaklaşım, metin merkezli yaklaşımlara göre keyfilik açısından olumsuz etkilere sahiptir. Çünkü evrensellik ölçütünden yoksundur. Ayrıca yönelimsel durumları tespit etmemize yarayan görülür ve iştilir göstergelerden yoksun olmak yönelimsellik açısından bir eksiklik olarak görülebilir.

SONUÇ

Sosyal ontoloji, sosyal gerçeklik alanıyla, doğal gerçeklik alanının nasıl uzlaştırılacağı problemiyle başlayan felsefi sorunlar alanıyla ilgilidir. Sosyal olgular, toplumsal olarak gerçekleşen bir ilişkiler ağı içinde, doğal olgulara dayalı olarak meydana gelmiş olgu guruplarıdır. Fiziksel-doğal olgular olarak nitelenen olguların yanında, sosyal olguların da varlığı ve bu ikisinin kategorik farkı göz önüne alınmalıdır. Sosyal kurumlar, bir insanî etkinlik alanı olarak ortak yapılara dayanırlar. Bütün bir sosyal-kurumsal

yapıların, kolektif onay-kabul şekillerindeki tipik yönelimsel konular olduğu kabul edilmelidir. Sosyal yapıların toplumsal uzlaşısı, mutabakat ve kolektif kabul olmalarını sağlayan şey, “statü işlevi yükleme” fonksiyonunun kolektif olarak doğal olgulara yüklenmesidir. Statü işlevi yükleme fonksiyonu, kısaca “*x, y durumunda, z sayılır*” şeklinde tarif edilebilir. Toplumsal yapılar, kolektif bilinç tarafından statü işlevi yüklemeleri sayesinde kurulur, muhafaza edilir ve yeniden üretilirler. Statü işlevi yükleme fonksiyonlarının temelinde ise, dilsel ilanların mantıksal formlarına sahip temsil tipleri vardır. Sözü geçen bu temsil tipleri tarafından yaratılan statü işlevi yükleme fonksiyonu, kolektif kabul ve onaylamalar tarafından sadece performe edilir. Statü işlevi yükleme fonksiyonu, sosyal bir kurucu kural olarak, bütün insanî sosyal kurumların ve mümkün sosyal kurumların kuruluşu için temel yapıdır. Dolayısıyla sosyal kurumları, temelinde dil ve yönelimsellik olan statü işlevi yükleme fonksiyonları oluşturur.

Sosyal realite açısından dilin özel bir rolü vardır. Sosyal ontoloji, toplumsal anlamda kolektif yönelimselliğin deontik karakteri sayesinde oluşur. Toplumsal anlamda bahsi geçen bu deontik güç ise, ancak, dil sayesinde gerçekleşir. Bu noktada dilin, kurumsal realiteyi tasnif ve tasvir etmenin ötesindeki rolü, kurumsal realiteyi yaratmaktır. Çünkü deontik güç, bu gücü temsil eden şeylerin insanlar tarafından o şey olarak kabul edilmesi yoluyla gerçekleşir. Bu ise lengüistik ve sembolik tarzda mümkün olan bir şeydir. Dolayısıyla dile sahip olmak, sosyal ontoloji açısından, toplumsal kurumların kurucu öğeleri için zorunlu olan deontik bir sistemin sahibi olmayı gerektirir.

Sosyal realitenin yönelimsellik ile ilişkisine gelince, akılda tutulması gereken şey şudur: Her bir sosyal olgunun temelinde, doğal kolektif davranış ve özellikle de kolektif yönelimsel davranış vardır. Çünkü sosyal pratiklerin ve her türden sosyal etkileşimin temelinde, kolektif yönelimsel davranış şekilleri vardır. Kurumsal yapılar, kolektif kabul şekilleri olarak, tipik kolektif yönelimsel durumlar olarak alınmalıdır. Toplum, bir kolektivite şeklindedir. Bütün kolektivitelere olduğu gibi toplumun temelinde de üyeleri arasındaki karşılıklı etkileşim vardır. Kolektivitelere, üyeleri arasındaki karşılıklı bir etkileşimin ürünüdür. Etkileşim, kolektivitelere üyeleri arasındaki iletişimden meydana gelir. Bu iletişim ise, bireyler arasında, kurallı bir şekilde gerçekleşen bir sembolizm sistemi olan dil sayesinde olur. Dil ise, bir iletişim sistemi olarak, bireylerin zihni içeriklerini karşısındakilere iletmede kullandığı bir araçtır. Dili meydana getiren öğeler, kelime, cümle ve sesler, anlamlarını, onu kullananların yönelim durumları olmaksızın gerçekleştirmezler. Bir sözcelemin anlamı, o sözcelemin ait olduğu dili kullananlarca meydana getirilmiş dil uzlaşımlarına bağlıdır. İletişim ediminin konuşan merkezli ele alınması gerekir. Çünkü dil, yönelimselliğin taşıyıcısıdır. Dil sistemi aslında, ilksel yönelimsel formların bir uzantısı olarak gerçekleşir. Sosyal ontoloji açısından dilin ve yönelimselliğin bu şekilde ele alınması, sosyal realitenin açıklanması ve sosyal kurumların altında yatan kurucu öğelerin bilinmesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Andina Tiziana, An Ontology for Social Reality, Palgrave Macmillan, London, 2016.
Aysever R. Levent, “Söz’ün Yurtsuzluğu”, Adam Sanat Dergisi, Sayı. 211, İstanbul, 2003, s.s. 35-43.
Giddens Anthony, Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları (Yorumcu Sosyolojilerin Pozitif Eleştirisi), çev. Ümit Tatlıcan-Bekir Balkız, Paradigma, İstanbul, 2003.
Grice Paul, Studies in the Way of Words, Harvard University Press, London, 1991.
Husserl Edmund, Fenomenoloji Üzerine Beş Ders, çev. Harun Tepe, İlim ve Sanat, Ankara, 2003.

- Kenny Anthony, *The Wittgenstein Reader*, Cambridge Univ. Press, BlackWell Publisher's Ltd., Cambridge, Massachusetts USA, 1994.
- Krijnen Christian, *The Very Idea Of Organization : Social Ontology Today- Kantian And Hegelian Reconsiderations*, Koninklijke Brill/Critical Studies in German Idealism, Leiden/Boston, Netherlands, 2015.
- Ludwig Kirk, *Foundations Of Social Reality in Collective Intentional Behavior, Intentional Acts And Institutional Facts- Essays on John Searle's Social Ontology*, Edited by Savas L. Tsohatzidis, Springer, Netherlands, 2007, ss. 49-71.
- Msimang Phila Mfundo, "Living in One World: Searle's Social Ontology and Semiotics", *Signs and Society*, Vol. 2, No. 2 (Fall 2014), ss. 173-202.
- Ricoeur Paul, *Sözedimleri ve Etik*, çev. Atakan Altınörs, Asa Kitapevi, Bursa, 2000.
- Searle John R., "Austin on Locutionary and Illocutionary Acts", *The Philosophical Review*, Vol. 77, No. 4, 1968, ss. 405-424.
- , *Intentionality (An Essay In The Philosophy of Mind)*, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1983.
- , *Making the Social World-The Structure of Human Civilization*, Oxford University Press, New York, 2010.
- , *Social Ontology: The Problem and Steps Toward a Solution, Intentional Acts And Institutional Facts- Essays on John Searle's Social Ontology*, Edited by Savas L. Tsohatzidis, Published by Springer, The Netherlands, 2007, ss. 11-28.
- , *What Is Language: Some Preliminary Remarks*, John Searle's *Philosophy of Language: Force, Meaning, and Mind*, Edited by Savas L. Tsohatzidis, Cambridge University Press, 2007, ss. 15-45.
- , *Zihin, Dil ve Toplum*, çev. Alaattin Tural, Litera Yayınları, İstanbul, 2006.
- , *Zihnin Yeniden Keşfi*, çev. Muhittin Macit, Litera Yayınları, İstanbul, 2004.
- Tatar Burhanettin, *Felsefi Hermenötik ve Yazarın Niyeti*, Vadi, 2. Baskı, Ankara, 1999.
- Wilson Robert A., *Social Reality And Institutional Facts: Sociality Within And Without Intentionality, Intentional Acts And Institutional Facts: Essays on John Searle's Social Ontology*, Edited by Savas L. Tsohatzidis, Springer, 2007, Netherlands, ss. 139-153.